

MİLLİ MÜCADELE'DE BİR KADIN ÜSTEGMEN

KARA FATMA

İLKNUR
BEKTAŞ

"Artık kadın erkek yok,
artık istiklal var!"

Öncelikle bu kitap bir masa başı çalışması değildir. Saha araştırması, ikili ilişkiler, çoklu iletişim, anormal bir sabır, gece gündüz gidilen yolculuklar, kütüphaneler, arşivler, mezarlıklar, koleksiyonerlerle, sahaffarla sıkça görüşme, aylarca bir ismi doğrulamak için her seferinde başa dönme, bir cümle değiştiğinde yeniden kayıtların tercümesi, yazılan tüm yazı, makale, haber ve röportajları defalarca okuyup düşünme, sorma soruşturma çalışmasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KARA FATMA

KARA FATMA’NIN İZİNDE

Kitabı yazma serüvenimde attığım ilk adımlar kendime sorduğum sorular doğrultusunda şekillendi.

Bir nesil şanlı şerefli erkeklerimizin anılarını, destanlarını dinledik; onlarla gurur duyduk, hepsinde göğsümüz kabardı. Acılarında acılar çektik; ölümleri eğer şehitlik şahadeti ile nasiplenmişse gözyaşlarımızı içimize akıttık, şükredip “Vatan sağ olsun!” dedik...

Ama hep merak ettim. Bunca erkek cephelerde içeri ve dışarıya karşı mücadele verirken biz kadınlar ne yaptık?

Bizim atalarımız evde oturup onların geri dönmesi için ağıt yakan, dua eden, kaderini bekleyen kadınlar mıydı?

Nihayette onlar birer kadındı ve şüphesiz adlandırıp dillendirmeye gerek yok diye düşünenler vardı.

Birtakım kadir kıymet bilmez dost meclislerinde olan biteni anlatmanın ötesine gitmemesinin sebebi bu şekilde düşünmeleriydi ve ne yazık ki böyle düşünen insan sayısı azımsanmayacak ölçüdeydi. Ayrıca ekonomik durumu iyi olan tüccarlar ve diğer meslek erbabı zenginler de söz konusu kadınlara sahip çıkmadıkları gibi iffet ve namus kaygısı ile erkek gibi giyindikleri için onları eleştirmekten de geri durmadılar. Aslında değil üzerine yeni bir kat elbise

alacak parası, evlerine köylerine geri dönecek durumları bile yoktu. Memleket büyük bir yangından çıkmıştı ve bir an önce toparlanmak lazımdı. Herkes kendi başının çaresine bakmalıydı. Kimi kendinin, kimi köyünün, kimi milletin olmak üzere memleketin dört bir yanı başka amaçların, başka menfaatlerin peşine düşmüş insanlarla doluydu. Fakat asıl mücadele kişisel menfaat karşısında önce milletim diyen kahramanların, kendi menfaatlerini düşünen insanların karşısında fakr u zaruret ve perişanlık yaşamalarıydı.

Onlar millet, memleket diyen bir yürekle önce vatani düşünmüşken, diğer menfaat düşkünlerinin cepheye bile gitmeyip akçelerinin derdine düşmeleri dünya ve ahirette affedilmeyecek bir hainlikti.

Sonrası daha da içler acısıydı. Harpten çıkan kahraman kadınların birçoğu yanmış evler, yıkılmış köylerle karşı karşıyaydı. Memleketlerine döndüklerinde çoğunun elinde sadece dağılmış aileleri ve köyleri kalmıştı. Bazıları kendi başının çaresine bakmak ve yeniden bir yaşam kurmaya çalışmak zorundaydı. Öyle ki herkes bir yerden bir yere göç ederken bir tabak çorbasını bile paylaşamayacak derecede fakir düşmüştü ve onlar cephede savaşırken geride kalanlar kendi savaşlarını bu şekilde verdiklerini öne sürüyorlardı. Fakat yine de yatacak yatağı, geri dönecek evi bile kalmamış kadınlarımızı hoyratça eleştirirken endazenin topuzunu fazla kaçırmaları süslü sıcak konaklarında rahat uyuyan bu bey ve bayanları rahatsız etmedi. Bu zengin ve vurdumduymaz güruh onları görmezden geldi, hatta çılgınlıklarını dahi duymadılar.

Kadınlarımız harp yılları sonrasında kimseden yeterli yardımı ve desteği bulamadı. Yapılan yanlışın asıl sebebi şüphesiz öncelikle algı sorunuydu. Kahraman kadınlara cephedeki cevvalikleri ile hatırlanıp ne yazık ki sonrasında

sahip ıkılmamasının ardında bilinçsiz bir önyargı vardı ya da milletin topyekn basireti bağlanmıştı... Öyle ya yedi dvellerle baş etmiş o ufak tefek kadınlar a karnını mı doyu-ramayacaktı? Daha neler!

İnanın bunları duyduğum pek çok kişiye şaşkınlık ve te-essrle dinledim. Sakın bunlara dudak bükmeyin, cehaletin ve menfaatin yıkmadığı kale yok. Bu muhteşem kahraman kadınlarımız da böylelikle toplumda önce hileştirildi, sonra da eriyip kayboldular.

Gariplerin kendileri bile anlamadı bu acayip durumu, çoğu divane olup gçt bu diyardan. İnsanın kolay kaldıracacağı bir durum değildi muhakkak yaşananlar. Cephede, yolda bile arkasından yürüdüğü adamların önünde attığını vurmaşı, at üstünde cenk etmesi, yemiş toprak gibi kelle kopartmaşı, onlarca, yüzlerce erkeğe hükmetmesi hiç kolay değildi. Dahası bunca başarının sonrasında toplumda bıraktığın yerden hayata devam etmek... Belki de asıl mesele buydu...

Bizlerde de kabahat var. Bunların tafsilatlı araştırmalarını yapıp gerekli bir kllyat bile kaktarmamış bir nesil olarak onlardan mirasımızı tam anlamıyla devralamadık. Tek yaşlandığımız çıkış noktası, memleketleri istila edilirken köylerinde, mahallelerinde eli silah tutacak bir erkek bile kalmayan kadınların da evlatları, can ve namusları için silah yoksa odun veyahut da balta ile, çapa ile düşmana saldırdıkları yönündeydi.

Peki kimdi bu kadınlar? Hangi duygu bebeğini emzirip bıraktırmıştı ona; sevdiğini, anne babasını bırakmasına nasıl bir irade karar verdirmişti? Ne için sütünü, kanını akıtmaktan bir an bile vazgeçmedi? Neden bazıları evlerinde yas tutup

ağlamak ve dua etmek varken öne atıldı? Neydi onları da bu ateşe atan?

Bağından bahçesinden dışarı çıkmayan bu Anadolu kadını için aslında özgürlük nasıl bir şeydi ki ölmeye değer diye cepheye gitmişlerdi?

İşte tüm bu soruların cevapları çoktan verilmeliydi.

Binlerce erkek kahramana sahip bir neslin bir elin parmaklarını geçmeyen kadın kahramanı olması ne kadar akla mantığa uygun karşılanabilirdi ki? Birbirimize ve çocuklarımıza anlatacağımız hiçbir kadın kahramanımız olmamış mıydı da savaşı erkeklere has bir zanaat biçen tarihsel bir yapıya sahip olduk?

Peki kadınlar sevdiklerinin; eş, kardeş ve evlatlarının göz göre göre öldürülmelerine razı bir yaşamı mı seçmişlerdi gerçekten?

Tabii ki hayır! Peki nerede bizim bu kadınlarımız ve onların adları, kayıtları... Neden cephedeki kadınlara ait sağlıklı ve ulaşılabilir kayıtlarımız yok? İşte burada durup bir düşünmek gerekiyor. Ya yaptıkları çok değersizdi bizim için, ya da unutmaya çoktan yazgılı vefasız bir toplum olup çıkmıştık.

Bu gidişe kendimce bir dur demek için kadın kahramanlarımız üzerine bir televizyon programı hazırlamak üzere araştırma yapmak amacıyla Ayvansaray'daki Kadın Eserleri Kütüphanesi'ne gittim. Orada bulduklarım sorularımı kabataslak olarak cevaplandırırsa da ben daha detaylı donelerin peşindeydim. Gördüm ki hepsi birbirinden değerli (bilinen) bu on-onbeş kadının en azından bir tanesinin bile nitelikli bir biyografisi yoktu. Şaşırdım, şaşırmamak elde değildi. Tarih bilim adamlarının ve kürsülerinin böyle bir konuda nitelikli bir çalışma ortaya koymamalarına çok da üzüldüm.

Yanılıyor olabileceğimi düşünüp daha çok araştırsam da kısa süre sonra anladım ki yanılmamıştım. İşte o zaman öncelikle en çok öldüğü yer, mezar yeri ve eş ismi bile muallakta olan Kara Fatma'yla bu vefasızlığı yıkmaya karar verdim.

Kara Fatma Seher hakkında benim 6-7 sene öncesine dayanan bir farkındalığım vardı. Benim özellikle Kara Fatma'yı araştırma serüvenim de bir haber ile başladı. *Hürriyet* gazetesinin 3 Temmuz 1955 tarihinde vermiş olduğu ölüm ilanının üzerinde bulunan fotoğrafın anlattıkları, altında yazılanlar ve tüm bunların içimde yarattığı duygu akıl ve izan sınırlarımı rahatsız etti. Bu haber ne kadar gerçektir? Abartı, eksik veya yanlış anlatılan bir şey var mıydı? Bunu öğrenmek arzusu ile Kara Fatma'nın hayatının geçtiği semtlerde dolaşmak, komşuları, ailesi ve akrabalarının izini sürmekle büyük ve uzun bir yolculuğa çıktığımın elbette farkındaydım fakat itiraf etmem gerekir ki bu kadar çetin bir yolculuk olacağını da tahmin etmiyordum.

Bir iz aramak üzere yola çıkmaya sanırım bileylemiştim. İnce ve zahmetli bir işe soyunup ne bulacağımı bilmeden yola çıktım.

Üstelik akademik çevreler ve az sayıda bilim insanlarının bu çabaya dudak bükme ihtimaline karşı bir Don Kişot'luga girişmek riskin ta kendisi iken konuya eğilmeye değdiğini ve tüm söylenecekleri en başından göze almayı kabullenerek Kara Fatma'nın izinden yürüdüm.

Bu eserde özellikle orijinal belgelere dayanarak Kara Fatma ile ilgili bilinmeyenleri ya da yanlış bilinenleri ortadan kaldırmaya çalıştım.

Genelkurmay Başkanlığı Arşivi, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Lodumlu Arşivi, Emniyet Sandığı, Nüfus Müdürlüğü, TC Aile ve Sosyal Politikalar Ba-

kanlığı Darülaceze Müessesesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Taksim Atatürk Kütüphanesi, ölkemizdeki sayısız üniversite kütüphaneleri kapısını aşındırdığım yerlerin bazılarıdır. Ayrıca konu hakkında bilgisi olan pek çok öğretim görevlisinden, yazardan, dönemin yaşayan tanıklarından kaynak ve bilgi alışverişı ile söz konusu eseri tamamlamaya çalıştım.

Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde aylarca süren araştırmalar yaptım. Sonra yurdun dört bir yanına gittim. Bulduğum, öğrendiğim tüm araştırmacılara sorular sordum. Erzurumlu- larla tanıştım, uzun araştırmalar sonucunda ailesini buldum, görüştüm. Komşularından dinlediğim anılar içimi çok acıttı. Doğru bir iş ve kişi üzerinde karar verdiğimi o anlarda bir kez daha yürekten anladım.

Bu yolculukta iz sürmeye sizleri de beklerim...

İlknur BEKTAŞ

KARA FATMA NEDEN ARAŐTIRILMALI?

Günümüz dünyasında hemen her vesile ile bir kutlama ve anma günü düzenlendiğinde milletler kendi değerlerini anar ve onu taltif ederlerken, nedense biz bu gibi günlere kendi değerlerimizi anlatmak, anmak gibi büyük amaçlar yüklemek derdinde olmayız.

Örneğin Dünya Kadınlar Günü adına yapılan çalışma ve toplantılarda genellikle dünyaya mal olmuş başarıları ile meşhur kadınlar bir bir sayılır dökülür. Bunların neredeyse %100'ü Avrupalıdır, ne yazık ki o methiye cümlelerinde bizim millet olarak esamimiz bile geçmez.

Nasil geçsin ki! O büyük buluşların olduğu memleketlerde kadınlar refah ve özgürlük içerisinde araştırma yapabiliyor, çalışabiliyorlarken; bizimkiler yaşam savaşı veriyorlardı...

Evet, maalesef dünyanın sayılı başarılı örnek kadınlarının arasında bizimkilerin adı sanı yok; çünkü onların yaptığını hâlâ kanıksamamış bir bilinç ve bu hususta araştırma çalışmalarını tamamlamamış bir nesil var karşımızda.

Öyle ki Milli Mücadele yıllarında bırakın kadınlarımızı anlatan büyük prodüksiyonlu önemli çalışmaları, erkek kahramanlarımızı anlatan çalışmalar dahi henüz tam olarak ortaya konamadı ne yazık ki!

Peki ya bizim kadınlarımız ne yapabilmiş ya da yapamamışlardı ki güya (!) büyük adımlar atamamışlardı?

İşte burada biraz elimiz kolumuz bağlanıyor. Kadınlarımızın memleketin istilası karşısında neler yaptıklarını, nasıl canla başla yollara döküldüklerini gösteren birkaç siyah beyaz fotoğrafın dışında izah eden çalışmaların sayısı bir elin parmaklarını geçmez. Bunun sebebi coğrafya ve dinî destur gereği ölenlerimizi toprağa gömüp kalanları da aramızda eritmemizdir.

Ya bu konuda yazan yazarlarımız millete durumu ve kadınların önemini iyi anlatamadılar ya da zannedersiniz ki savaş sadece erkeklere vardı ve tek savaşanlar erkeklerimizdi. Oysa savaş kadın-erkek, çoluk-çocuk demeden hepimizi kapsıyordu ve özellikle kadın ve çocuklarımızı perişan ettiği de aşikârdı. İşte tam da bu yüzden bizim adından bile bahsedilmeyen bu kadınlarımız, göğsünden sütü aka aka her bir tanesi 25 kg. gelen mermileri sırtına vurup yalınayak cepheye cephane taşırken sessiz sedasız öldüler.

Bu on binlerce kadından kaç tanesini hakkı ile bilebiliyoruz? Kaç tanesinin hikâyesini, hayatını baştan sona öğrendik? Neleri feda ettiklerini bilip, bu günlerimize, onlara şükrettik?

Nedense uyutulmuş, uyuşturulmuş gençliğimizin “kardan, yağmurdan ıslanmasın diye mermiyi korumak için bebeğinin üzerindeki battaniyeyi mermiye örten o yalınayak taze gelinden” hiç haberi olmadı!

Nedense yüzlerce sinema filmi ile kahramanlar yaratan renkli dünya, bizim kahraman kadınlarımızın anlatıldığı bir çalışmayı üretemedi.

Saçma bir konudan yapılan onlarca film sayesinde yıllarca dünya sinemasını meşgul eden sanal kahramanları bilmek ve ezberlemektense bizim vatan ve namus abidesi kadınlarımızı anmamız, anlatmamız ve tanıtmamız gerekmez miydi?

Ben de işte sırf bu yüzden, daha önce de belirttiğim gibi, onların cephe ve cephe gerisindeki hayatlarını, ailelerini,

nasıl yaşayıp nasıl öldüklerini ve kahramanlıklarının nasıl hepimize örnek teşkil etmesi gerektiğini gözler önüne sermek istiyordum. Sonra konuya ayrılacak zaman ve emeği düşündüğümde tek başıma altından kalkamayacağım kadar büyük bir çalışma olduğu gerçeğiyle yüzleştim. Tek yol, içlerinden birinde karar kılmaktan geçiyordu. Kısa bir araştırma sonrasında elde ettiğim tüm kaynaklarda aynı 1-2 sayfa yazının kopyalanmış örneği olan hayatını bulduğumda, mevcut bilinmezlikler beni Kara Fatma'ya çekti. Düşman cephelerde savaşmış, kendi cephesinde vefasızlıktan kaybetmişti.

Kara Fatma kimdir diye sorsak, hemen herkesin internette var olan 3-5 sayfayı geçmeyen bilgilerin dışında elle tutulur bir metne ve bilgiye ulaşması mümkün gözüküyor. Diğer kadın kahramanlar için de maalesef aynı hazin gerçekle yüz yüzeyiz.

Milli Mücadele'de Türk kadınlarının adı sanı yok demekten hicap duysam da bu gerçeği idrak edip artık vatan, millet ve namusları için, evlatlarının geleceği için kendilerini feda eden bu kadınları yad etmenin zamanıdır. Dünya kadınlarının en önemlileri arasında şüphesiz bizim kadınlarımız da vardı. Unutmayalım ki, bu milleti en iyi şekilde sahiplenen, gerektiğinde aşçı, hemşire ve gerektiğinde cephede hem ana hem asker olabilen bu muhterem kadınları hayırla, minnetle anmak, haklarını teslim etmek bize namus ve vatan borcudur.

Hâlâ aydınlanmamış onlarca tarihî konu ve kahraman var. Dizi kahramanı yaratmaktan bahsetmiyorum. Bizim göğsü imanlı, vatan ve millet aşkıyla cephelerde hayatları sönen binlerce şehidimiz anılmayı ve anlatılmayı hak ediyor. Ben naçizane bir çalışma gerçekleştirdim. Dilerim daha pek çokları için kaynak, ışık ve örnek olurum.

Benim ümidim var.

En sevdiğim fotoğrafıdır. Neden mi? Fotoğraftaki ufak tefek kadına bir bakın, sonra ondaki o yürek, iman ve azme bakın... Okudukça, öğrendikçe hayranlığımı anlayacak; siz de bana katılacaksınız.

O bir politikacı, siyasetçi değildi; sadece vatansever, namuslu bir halk kahramanıydı...

Kara Fatma (ortada), Bayezid Mebusu Süleyman Sadi Bey (sağda)
ve Van Mebusu Hasan Bey (solda)
(Yusuf Çağlar koleksiyonu)

Kara Fatma çete arkadaşlarıyla bir arada

GAZİ KARA FATMA KİMDİR?

Size hayatını anlatmaya çalışacağım kişi bizim coğrafyamızın ve bulunduğumuz yüzyılın en değerli kadınlarından biri... Benim için ASRİN KADINI...

Hiç abartmadığımı satırlar, sayfalar ilerledikçe kabul edecek; onun yaşamı, seçtikleri ve vazgeçişlerini tüm gerçekliğiyle görüp çoğunda da çok üzüleceksiniz.

Öncelikle söylemeliyim, maalesef mutlu bir tablo ile karşı karşıya değilsiniz. Tümü belge ve röportajlarla ispatlanmış bir yaşam öyküsünü tüm gerçekliğiyle, acısıyla tatlısıyla sizinle paylaşacağım.

O bir masal kahramanı değil; aslında halkın, bizim kahramanımız...

Önce sivil hayatta nasıl bir yaşamı olmuştur? Kimdir, nasıl bir kadındır? Onu tanıyalım.

Tüm bu soruların cevaplarını ailesinden ve yakın çevresinden almak için harekete geçtim. Hiç de öyle elinizle koyduğunuz gibi bulacağınızı sanmayın; aylarca ailesine ait bir insan, bir ipucu aradım. Kendi anne baba, koca ve evlat isimlerinden yola çıktığınızda nüfus müdürlüklerinden bir sonuç alamıyorsunuz. Sanki öyle bir insan aslında hiç yokmuş da ben üretiyormuşum gibi bir süre bilgi bilgisizliği

içerisinde mücadele ettim. Durum tam olarak “Yaşar ne yaşar ne yaşamaz” konulu Aziz Nesin oyununu aratmayacak nitelikte bir sürece büründü.

En büyük hayal kırıklıklarımı bazı tarihçi ve hocalarda yaşadım. Konu hakkında danıştığım herkes, sular seller gibi konuya hâkim ve ellerinin altında bilgi/belge ve fotoğraf arşivi hazır insanlar değillerdi elbette ama Kara Fatma hakkında ucundan kıyısından bir şeyler öğrenmeyi umduklarımın bazıları bilmediklerini söylemekle kalmıyor, aynı zamanda sundukları önerilerle de dudak uçuklatıyorlardı. Öyle ki “Neden internete bakmıyorsun? Orada pek çok şey yazıyor!” diyenleri söz konusu dahi etmek istemiyorum.

Tarih araştırmak hazır yemeği fırına atıp ısıtıktan sonra yemek değildi. Nitekim öyle de oldu... Sokaklar, yollar, sahaflar, eski ve yeni kitapçılar, müzeler, arşivler, tozlu raflar, kütüphaneler, konuşmalar, görüşmeler, koşuşturmalar, otobüsler, trenler, gelen bir telefonun üzerine iki satır bilgi için ocakta yemeği unutmalar, çaydanlığı ocakta bırakıp son dakika gelen bir haberle belge almaya koşmalar ve bilen konuşmayan akrabalar, tonton yaşlılar, ters insanlara laf almak için debelenmeler ve çokça beklemeler üzerine yaşanan bir süreçti içine daldığım...

Ama yine de Kara Fatma serüvenime önyargılarla beklentileri bir kenara koyup çok daha köşeli bir konu aradığımın bilincinde olarak devam ettim ve dört elle sarıldım araştırmaya.

Takdir edersiniz ki bir konu üzerine araştırma yaparken internetten faydalanmak en kolay ama en hatalı başlangıçtır. Günümüzde pratik bilginin başvurulmuş internet aracılığıyla veya birkaç ansiklopedi sayfası çevirerek elde edilmesi insanımızı hem tembelliğe hem de araştırmama gayretsizliğine

düşürüyor. Doğrulukları ispatlanmış bilgilerin haricinde diğer tüm bilgilerin muğlaklığı, kafa karıştırması ve sık sık daha önce sözünü ettiğim yanlış bilgiler ile karşılaşabilme ihtimali de cabası...

Hele araştırdığınız doğru düzgün aralanmayan bir perdenin ardındaki bilgi ise ve tanıklarının çoğu ölmüşse işiniz daha da zor demektir. Ama yine de bu hatalara düşmeden iletişim desteği aldığım internetin hakkını teslim etmeden de geçemeyeceğim.

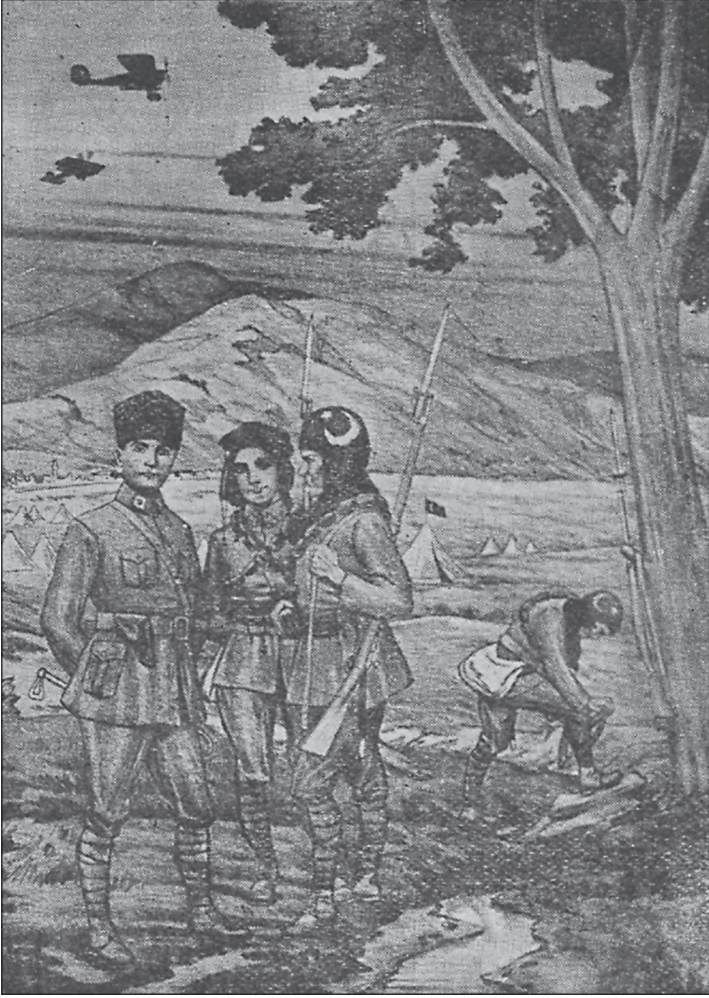
Sonra karar verdim, onun hakkında tüm bildiklerimi bir kenara koyarak baştan başlayacaktım. En önemli ipucunu Darülaceze’de buldum. Bulduğumuz belge hakkında “Bir milletin vicdanını bir nebze olsun rahatlatacak bir bilgi/belge elde ettiniz” diyerek beni teşvik eden ve araştırmam esnasında benimle aynı heyecan ve merakla olayı takip eden Nevzat Bayhan’a ve tüm ekibine nezaketi ve sabrı için burada bir kere daha teşekkür etmeden geçemeyeceğim.

Geriyeye artık bir tek şey kalıyor: bu emeğin meyvelerini toplamak...

***

Memleketin geleneksel yapısı ve Osmanlı idaresinde kadınların yapabilecekleri konusunda yerleşik belli bir öngörü varken, şurası da bir gerçektir ki vatan sevgisi Anadolu’nun bir tarafından diğer tarafına erkeklerimiz kadar kadınlarımızın da yüreğine bir kor olarak düşmüştü. Evlisi-bekârı, taze gelini-yaşlısı, genci hatta çocuğu ile cepheye akın eden bu millet; namus ve Allah aşkıyla ellerine ne geçirdilerse yalınayak, aç açık ölmeye koştular. Sırf geride kalanlara daha iyi bir yaşam bırakabilmek için...

Ölmek değil, düşman elinde kalmaktan korkan bu kadınların en büyük kerameti cephede hem hemşire hem ana

Binbaşı Ayşe, Mülâzım Kara Fatma, Çavuş Penbe, Onbaşı Zeynep hanımlar...
(Bu kartpostal için Araştırmacı Koleksiyoner Mustafa Gültekin'e teşekkürler...)

olarak savaşırken aynı anda hem de çok acımasız birer asker olmalarında yatmaktaydı.

İşte Kara Fatma da Milli Mücadele yıllarında vatan aşkıyla kendisini cepheye atmış adı sanı bilinmeyen, mezarı olmayan bu onbinlerden sadece biriydi. Memleketin düşman ülkeler-